

Práva a povinnosti poskytovatelů zdravotní péče, odpovědnost zdravotníka.

Práva poskytovatelů zdravotní péče

Výčet práv poskytovatelů zdravotní péče je oproti výčtu práv pacientů výrazně chudší. Kromě základního práva na úhradu poskytnutých zdravotních služeb se jedná hlavně o práva zabezpečující plynulý a bezpečný chod zdravotnického zařízení.

Právo odmítnout péči o pacienta

Poskytovatel zdravotní péče má právo ukončit péči o pacienta, který neplní své povinnosti, tedy neposkytuje potřebnou součinnost, nedodržuje stanovený léčebný postup, nebo závažným způsobem omezuje práva ostatních pacientů. Dále může pacienta odmítnout z organizačních důvodů, pokud má naplněnou kapacitu, pacient není pojištěncem zdravotní pojišťovny s kterou má poskytovatel smlouvu apod. Poskytovatel může ukončit péči o pacienta také v případě, kdy mu pacient odmítne udělit souhlas s navrhovanou léčbou.¹

Právo odmítnout péči zdravotníkem

Také jednotliví zdravotníci, kteří se na poskytování zdravotních služeb podílejí mají právo pacienta odmítnout ze zákonem stanovených důvodů. Jejich základním právem je získat od pacienta informaci o tom, zda není nosičem infekční . V případě že by poskytnutí zdravotní péče pacientovi mohlo způsobit přímé ohrožení života, nebo zdraví, má zdravotník právo odmítnout poskytnutí péče. Má také právo odmítnout pacienta, pokud by jeho ošetření bylo v rozporu s náboženským vyznáním, nebo svědomím zdravotníka.²

Povinnosti poskytovatelů zdravotní péče

Zákon klade na poskytovatele zdravotních služeb řadu povinností, zde si rozebereme ty nejdůležitější z nich.

Povinnost poskytovat lékařskou péči na náležité úrovni

Postupovat de lege artis je základní povinností každého poskytovatele zdravotních služeb i jednotlivého zdravotníka. Úmluva o lidských právech a biomedicíně postup de lege artis definuje jako postup v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy. Postup de lege artis zahrnuje správnou diagnostiku, indikaci i správné provedené příslušného lékařského zákroku. Tyto postupy nelze jednoznačně určit, Ministerstvo zdravotnictví sice vydalo několik metodických pokynů k různým druhům léčby, tyto pokyny jsou ale pouze doporučujícího charakteru. Konkrétní postup de lege artis je vázán na individualitu daného případu a závisí na aktuálním vývoji a dostupnosti lékařské vědy. Pacient tedy nemá nárok na tu absolutně nejlepší a nejdražší péči, ale na tu nejlepší péči, kterou je lékař v daných podmínkách (převážně ekonomických) schopen poskytnout. Toto omezení nemůže být vázáno na úhradu léčebné péče pojišťovnou. Pokud existuje vhodná varianta která není hrazena z veřejného zdravotního pojištění, lékař je povinen ji pacientovi sdělit a případně mu ji poskytnout za přímou úhradu.³

Povinnost mlčenlivosti

Zákon stanovuje poskytovateli i jinému zdravotníkovi, či osobě jinak se na poskytování zdravotních služeb podílející, povinnost zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, které se

¹ § 48 zákona o zdravotních službách

² § 50 zákona o zdravotních službách

³ Medicínské právo

kdy v souvislosti s poskytováním péče dozvěděl.⁴ Tato povinnost je celoživotní, tedy nezaniká ani smrtí pacienta, ani ukončením zdravotnického povolání. Existuje ale řada výjimek, které povinnost mlčenlivosti omezují. Za porušení povinnosti mlčenlivosti se nepovažuje, pokud lékař předává informace dál v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, nebo pokud k tomu pacient svolí. Jen pacient sám má právo určit, komu například z rodinných příslušníků mohou být informace sdělovány a v jakém rozsahu. Častým nešvarem bývá v zdravotnických zařízeních přílišné a často až nevhodné řešení problémů pacienta v rámci kolektivu.⁵

Za porušení povinnosti mlčenlivosti se také nepovažuje tzv. oznamovací povinnost. Oznamovací povinnost bývá zpravidla spojována s trestním řízením, kdy je zdravotník povinen podávat informace, které jsou v průběhu trestního řízení nezbytné. Dále je každý pracovník povinen oznámit pokud pacient páchá, nebo se chystá spáchat trestný čin. Nesplněním této povinnosti by se sám dopustil trestného činu.⁶

Dále může být oznamovací povinnost vázána např. na ochranu veřejného zdraví.

Povinnost vést zdravotnickou dokumentaci

Zákon o zdravotních službách v ust. § 53 a následujících stanovuje poskytovateli zdravotních služeb vést zdravotnickou dokumentaci. Zdravotnická dokumentace může být vedena v elektronické nebo listinné podobě a měla by být vedena jednoznačně, pravdivě a průběžně. Obsahem by měla být identifikace pacienta a poskytovatele, veškeré informace o zdravotním stavu pacienta, které má poskytovatel k dispozici a případně další informace (rodinná anamnéza, pracovní zařazení apod). Výše uvedené je nezbytnou součástí zdravotnické dokumentace, neboť dokumentace by měla být podkladem pro veškeré diagnostické i léčebné postupy a měla by sloužit také pacientovi jako rekapitulace jeho zdravotního stavu a přehled výkonů, které mu byly provedeny. Tento přehled výkonů slouží také pro účely zdravotní pojišťovny, která na jejich základě provádí úhradu poskytnuté zdravotní péče. V poslední době je kvalitně vedená dokumentace také nezbytným důkazním prostředkem při sporech vzniklých z poskytování zdravotní péče.⁷

Nahlížení do zdravotnické dokumentace je postaveno na stejných principech jako sdělování informací o stavu pacienta. Kromě pacienta tedy mohou do dokumentace nahlížet osoby k tomu pacientem pověřené, zdravotníci poskytující pacientovi zdravotní péči a úřední osoby mající na tom veřejný zájem (státní zástupce v průběhu trestního řízení, posudkový lékař a pod)⁸

Pokud poskytovatel končí s poskytováním zdravotních služeb, nemůže nepotřebnou zdravotnickou dokumentací libovolně nakládat, či ji snad vyhodit. Ve lhůtě alespoň 60 dnů před ukončením činnosti, musí tuto informaci zveřejnit na veřejně přístupném místě, např. na svých internetových stránkách a zároveň na úřední desce obce v jejímž obvodu poskytuje zdravotní péči. Pacienti následně mají možnost zažádat o předání dokumentace jimi zvolenému poskytovateli. Pokud pacient tuto možno nevyužije, předá poskytovatel dokumentaci pokračujícímu v poskytování zdravotní péče. Pokud takováto osoba není, uschová zdravotní dokumentaci u správního orgánu, který dělí poskytovateli oprávnění (zpravidla tedy krajské úřady)⁹ Správní orgán je povinen chránit dokumentaci před jejím zničením, či zneužitím, nemá ale právo do ní nahlížet.¹⁰

⁴ § 51 zákon o zdravotních službách

⁵ Etika haškovcová

⁶ Medicína a právo mach

⁷ POLicar zdravotnická dokumentace

⁸ § 65 zákona o zdravotních službách

⁹ § 5 a násl zákona o zdravotních službách

¹⁰ POLicar zdravotnická dokumentace

Povinnosti související s úhradou poskytnuté péče pacientem

Poskytovatel má povinnost informovat pacienta o ceně poskytnuté služby, pokud není hrazena z veřejného zdravotního pojištění před zahájením daného úkonu. Seznam pojišťovnou nehrazených úkonů (ošetření, administrativní úkony), které jsou na pracovišti poskytovány musí být volně přístupný pacientům.

Povinnosti organizačního a administrativního charakteru

Zdravotnické zařízení musí být řádně označeno, včetně jeho kompletní identifikace, ordinačních hodin a podobně. V případě nepřítomnosti, nebo dočasného přerušení poskytování zdravotních služeb za sebe musí poskytovatel zajistit zástup a tuto informaci zveřejnit pacientům.

Povinnost první pomoci

Každý zdravotník je povinen poskytnout první pomoc každému, kdo je ve vážném ohrožení života nebo zdraví. Neposkytnutí první pomoci je trestným činem podle ust. §150 zákona č. 40/2009. Sb. trestní zákoník

Odpovědnost zdravotníka

Povolání zdravotnického pracovníka je spojeno s vysokou mírou odpovědnosti, neboť chybu kterou zdravotník udělá, není možné často napravit a i nepatrné pochybení může mít tragické následky. Důležité je si ale uvědomit, že vznik právní odpovědnost nezakládá jakákoliv chyba, kterou zdravotník učiní. Tak jak bylo uvedeno již v kapitole č. 2 Občanské právo, proto aby vznikla v důsledku zdravotnické chyby právní odpovědnost musí být naplněny níže uvedené znaky:

- musí jít o jednání nebo opomenutí protiprávní, zejména takové, které je v rozporu s povinností postupovat de lege artis
- toto jednání musí vést ke škodlivému následku, tedy porušení, nebo ohrožení zákonem stanovených hodnot
- mezi výše uvedeným jednáním a škodlivým následkem musí být příčinná souvislost, neboli kauzální nexus
- k jednání musí dojít zaviněně, ať už úmyslem nebo nedbalostí. Lékař odpovídá subjektivně¹¹, tedy nemůže být odpovědný za poruchu přístroje na který je pacient napojen, za tuto poruchu odpovídá zdravotnické zařízení.

Jak je již zmíněno výše, postupovat de lege artis je základní povinností každého zdravotníka. Při posuzování vzniku odpovědnosti je zásadní, zda tuto povinnost zdravotník dodržel. Toto posuzování bohužel není vždy jednoznačné. Je bezpodmínečně nutné, aby zhodnocení postupu zda byl, nebo nebyl de lege artis provedl odborník v daném oboru a odvětví. V soudním řízení proto soud ustanoví znalce, lékaře v daném oboru, aby vypracoval znalecký posudek.¹²

Při výkonu zdravotnického povolání se může zdravotníka dotýkat odpovědnost občanská, správní i trestní.

Občanská odpovědnost

¹¹ Stolínová, J., & Mach, J. (c2010). *Právní odpovědnost v medicíně*. (2., dopl. a přeprac. vyd., 313 s.) Praha: Galén.

¹² Medicínské právo

Občanskoprávní odpovědnost je vázána na vztah poskytovatel/zdravotník – pacient, kdy porušením povinnosti na straně jedné (zpravidla poskytovatel/zdravotník) vznikne škoda na straně druhé.

Ve zdravotnickém prostředí se bude zpravidla jednat o škodu na zdraví, ale například také škoda na vnesených a odložených věcech, např. odcizení kabátu, který pacient zanechal v čekárně. Zdravotníci, kteří působí jako tzv. úřední osoba (např. posudková komise), jsou odpovědní také za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, ať už rozhodnutím, nesprávným úředním postupem, nebo třeba nečinností. Pod občanskoprávní odpovědnost spadají i nároky z porušení práva na ochranu osobnosti, např. porušení povinné mlčenlivosti¹³

Správní odpovědnost

Jedná se o odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb/zdravotníka vůči orgánům státní správy při porušování předpisů v oblasti správního práva.¹⁴ Porušením těchto předpisů se osoba dopouští správního deliktu, zpravidla přestupku. Tato odpovědnost vzniká zpravidla porušením předpisů týkajících s požární ochrany, ochrany veřejného zdraví, životního prostředí a podobně.

Trestní odpovědnost

Trestní odpovědnost je odpovědnost, která naplněním norem trestního práva. Trestné činy, které bezprostředně souvisejí s výkonem zdravotnického povolání jsou uvedeny v kapitole č. 6 Trestní právo.

¹³ Stolínová, J., & Mach, J. (c2010). *Právní odpovědnost v medicíně*. (2., dopl. a přeprac. vyd., 313 s.) Praha: Galén.

¹⁴ Stolínová, J., & Mach, J. (c2010). *Právní odpovědnost v medicíně*. (2., dopl. a přeprac. vyd., 313 s.) Praha: Galén.